

crkva u svijetu

OSVRTI I PRIKAZI

IN MEMORIAM JAKOVU GOTOVCU

Petar Zdravko Blajić

»Na sve izraze sućuti ne možemo svakome posebno zahvaliti jer je tih izraza sućuti od štovatelja dragog pokojnika vrlo mnogo, od osoba nama uglavnom nepoznatih« — tako piše Gotovčeva obitelj u povodu njegove smrti.

Jakov Gotovac je svojom glazbom ušao u svjetsku kulturnu i umjetničku baštinu kao njezin integralni dio, a u našu domaću, kao njezin bitni dio. Ušao je u sve svjetske glazbene enciklopedije i leksikone; postao je poznat po *Eri*, *Simfonijskom kolu* i *Koledama*, to znači po svom glazbeno-scenskom, instrumentalnom i vokalno-instrumentalnom djelu, iako treba upozoriti da Gotovac ima i drugih velikih djela, koja je neobično cijenio i na njih bio ljubomoran i ponosan. Više je puta rekao da su mu ta tri spomenuta djela, osobito *Ero*, »pojela« ostala djela.

Toliko je napisano i izrečeno o pok. skladatelju povodom njegove smrti (i ranije) te se čini da nam gotovo ništa nije ostalo nepoznato. Toliko smo puta u posljednje vrijeme, osobito povodom smrti, imali prilike čuti i vidjeti njegovu glazbu u dijelovima ili cjelini. Tako npr. cjelovitog *Eru*: 23. X. na radio Zagrebu, odličan snimak s probranom ekipom; 29. X. na televiziji Zagreb ekraniziranu postavu sa zagrebačkom glazbenom i splitskom scenom izvedbom; 30. X. na radio Splitu raniji snimak s dirigiranjem samog Gotovca — i još tolike redovite i prigodne izvedbe u kazalištima i na radio postajama širom domovine i čitave države, a i po svijetu.

Drago nam je što je i ovm tužnom prigodom po svom *Eri* (i drugim djelima) Gotovac postao još više naš. Njegov je vragoljasti *Ero*, tako se to spontano doživljava, bio jedan između nas i postao je jedan od nas. Doista, to je djelo, i tekstualno i glazbeno, izraslo iz naroda i puka, napisano je za puk i narod, a puk i narod su ga tako i primili. Koliki su preko *Ere* zavoljeli glazbu i u glazbi operu. Gotovčeva glazba zabavlja, poučava, oplemenjuje, potiče, oduševljava, rasterećuje... Što je više slušamo, više bismo je slušali. Da je Gotovac postao pravnik, kako mu je, nakon klasične gimnazije u rodnom Splitu, bio namijenio otac, bio bi on tek jedan pravnik utopljen u tisućama, a ovako, odlučivši slijediti najintimnija nagnuća svoje naravi postao je, i ostat će — jedinstveni Gotovac. Na svom životnom putu otkrio je glazbu kao poziv; u svom glazbenom djelovanju otkrio je narodnu melodiju kao inspiraciju. Na početku životnog puta, u kojemu se je trebao samostalno odlučiti i izabrati, on se je odlučio za glazbu i ostao joj vjeran

do zadnjega daha, bilo da ju je stvarao ili samo pratio. Kad se je počeo stvaralački dokazivati, odlučio se je i izabrao narodnu dušu kroz glazbu iskazanu, i ostao je tome vjeran do kraja svoga stvarateljskog djelovanja. Govorio je da se nikad nije osjetio promašenim zato što je izabrao glazbu, a još manje što je baš takvu glazbu izabrao.

Učio je glazbu u Splitu i Beču kod Dobronića, »narodnjaka«, Hrazdire, zborovode, Hatzea, melodičara, i Marxa, orkestratora. Mnogo je učio od drugih, ali je najviše učio i naučio sam; smatrao se gotovo samouk. Praksa mu je bila najbolji učitelj. Već u Splitu, a kudikamo više u Zagrebu i Beču, imao prilike čuti »svjetske« glazbe; imao je prilike čuti i upoznati se sa stilovima prošlosti i sa svim pokušajima i eksperimentima suvremenosti. Sve je to prolazilo pokraj njega; nije dopuštao ni da ga okrzne; svemu se je tome čudio, a kadikad, izazvan, i blago izrugivao, no mnogo manje nego su to činili neki avangardisti s njegovom glazbom, nazivajući ga zakašnjelim romantičkom, a njegovu glazbu ponekad uvredljivo »seljačkom«. Kako bilo, u njegovoj glazbi uživa i profesionalac najistančanijeg ukusa i čovjek najskromnije glazbene naobrazbe, pa i onaj bez ikakve naobrazbe. Njegova glazba živi već šezdesetak godina na kazališnim pozornicama i koncertnim podijima, u repertoarima odgovarajućih sastava i na programima radio postaja u domovini, u državi i po svijetu; ona je, dakle, već i glazba prošlosti i sadašnjosti, a bez straha da ćemo biti demantirani, mogli bismo reći, i budućnosti, kao što je to i narod, iz kojega je izvađena i za koji je stvorena. Narod je konstanta koja prolazi kroz sve tri vremenske dimenzije. I baš taj toliko spominjani narod nije neki apstraktni narod; to je njegov hrvatski narod iz kojega je nikao i kojega se nikad, ni rijeđu ni djelom, nije odrekao. Volio je častu i tešku povijest svoga naroda; na njoj se je nadahnjivao. Volio je prošlost sjeverne i južne Hrvatske, bodulske i vlaške, panonske i prigorske. Osjećao je duboku simpatiju i prema Herceg-Bosni. Nije ovo tek tako, euforično, rečeno, potvrđuju to uz ostalo i sami naslovi njegovih djela, bilo da se radi o zbornim ili instrumentalnim skladbama, bilo o scenskoj glazbi ili operama. To su: *Mila Gojsalića, Petar Svačić, Morana, Kamenik, Dalmaro, Stanac i Ero s onoga svijeta* (opere); *Đerđan i Dubravka* (igrokaz i scenska glazba); *Simfonijsko kolo, Orači, Guslar, Dinarka, Dalmatinsko pastirče, Bunjevačka igra i Pjesma i ples sa Balkana* (orkestralna djela). Vokalne skladbe skladao je kao zborne, s instrumentalnom pratnjom i bez nje, za sve zbarske sastave. Najviše mu je ipak ležao jaki muški zbor: *Koleđa, Tri momačka zbora, Pjesme vječnoga jada, Magarac, otac i sin, Dvoje dragih, Mi, Dva muška zbora i Primorska suita*. Rado su pjevane i njegove skladbe za mješoviti zbor: *Dva scherza, Dvije pjesme čuda i smijeha, Zvonimirova lađa, Pjesma zanosa, Bijeli kameni grad* (Oda Dubrovniku), *Slava Lisinskomu, Petar Zoranić, Barbari mi smo i Nove brazde*. Nije Gotovac zaboravio ni dječje zborove; obogatio ih je zbirkom skladbi sa zajedničkim naslovom *Iz čitanke kćerke Ranke*. Solo pjesme, ponajviše uz glasovirsku pratnju, pojavile su se u više zbirki; *Dvije anakreontske pjesme, Moments érotiques, Djevojačke pjesme, Kroz Varoš* (groteske prema napjevima iz Splita), *Intima, Dvije snahe iz »Gorskog vijenca«, O, zašto smo se sreli, Daj ruku i Selim-beg*. Gotovo da nema zbora koji nije u svoj repertoar uvrstio koji od narodnih napjeva za muški ili mješoviti zbor u Gotovčevoj harmonizaciji.

U svim Gotovčevim djelima dominira humor i ljubavna lirika. Literarne sadržaje svojim skladbama tražio je najčešće u narodnoj pjesmi i kod provjerenih pjesnika. Po vlastitom priznanju, od najranije mladosti, i u zadnjim godinama kada je imao više slobodna vremena, najradije je čitao narodne pjesme, priče i bajke, a od naših i stranih pisaca one koji su sadržaj svojim djelima tražili u životu jednostavna, priprosta čovjeka, vična patnji koju nadvladava naivnim i nevinim humorom. Imao je sreću s libretistima za svoje opere. On je znao da ih treba tražiti među piscima koji poznaju zakone scene, koji u kratkim, gotovo gnomičkim rečenicama, blizima puku, znadu reći što žele. Prvotno sredstvo njegova glazbenog izražavanja je melodija, široka i raspjevana, a onda ritmika, bogata, raznolika, nova, narodna, i napokon harmonija, tonalna i disonantna. Kontrapunkt i polifoniju rijetko primjenjuje; nadoknađuje to majstorskim korištenjem melodije, ritma i har-

monije. Gotovčeve melodije su odmah prepoznatljive kao njegove, ali nikad nisu dosadne i zamorne. Nikako ne smijemo zaboraviti i bogatu orkestraciju koja je zadivljujuće došla do izražaja osobito u *Eri* i *Simfonijskom kolu*. Duga praksa korepetitora i zborovođe zborova *Mladost*, *Mladost-Balkan* i *Vladimir Nazor* izoštrila mu je ukus i usavršila tehniku skladanja zborne glazbe, bilo da se radi o ozbiljnoj, rodoljubnoj skladbi (*Jadrano*), bilo kakvoj groteksoj ili rugalici (*Jadovanka za teletom* i *Rizvan-aga*). On voli gusti slog bogat disonancama.

Gotovac je kao glazbenik i kao čovjek uvijek znao što hoće. U prvih dvadesetak godina stvaranja posve se je kao skladatelj očitovao. Poslije se od njega moglo tražiti još, ali ne nešto bitno novo. To »još« bit će lijepo i zanimljivo ali prepoznatljivo. Nakon osnovnog i srednjeg školovanja u Splitu, pravnih studija u Zagrebu, te glazbe u Beču, kraće će vrijeme živjeti u Splitu, zatim u Šibeniku, a onda cijeli djelatni i životni vijek u Zagrebu. Split nikad nije prestao voljeti ljubaviju kojom se voli Split, a Zagreb je prihvatio svom širinom rodoljubnog srca. Za svoja umjetnička ostvarenja, kao glazbenik-autor i kao glazbenik-reproduktivac na dužnosti zborovode, korepetitora i operetnog i opernog dirigenta dobio je brojne nagrade i priznanja, prije rata, za vrijeme rata i poslije rata. Cijenimo njegovo djelovanje i opredjeljenja kao glazbenika i čovjeka u svim periodima života i u svim prilikama i neprilikama.

Ni ohol, ni lažno skroman, uvijek je bio ugodan kao sugovornik, suradnik i prijatelj. U jednostavnom i sredenom obiteljskom životu temeljenu na kršćanskim načelima, koja je potvrdio svojim diskretnim praktičnim životom, kršćanskim odgojem svoje troje djece i svojim duhovnim skladbama (*Ave Maria*, *Terra tremuit*...) proživio je svoje dane i nekoliko dana nakon osamdeset i sedmog rođendana blago sklopio oči. Počastilo ga je u auli Hrvatskog narodnog kazališta tihim mimohodom i akademijom mnoštvo poklonika i ispratilo na Mirogoj s poštovanjem, pijetetom i molitvom uz zvukove njegove pjesme-molitve iz uskrsne liturgije, potresne *Terra tremuit*.

Dragi Maestro, hvala ti na ljudskom, umjetničkom, hrvatskom, slavenskom i kršćanskom životnom credu.

RAZGOVOR O RAZGOVORU

Ivan Cvitanović, Razgovor. Monolog o razgovoru, Bibl. »Buvina«, Split, 1982.

Frane Franić

U našoj se nadbiskupiji pojavila nova izdavačka biblioteka pod naslovom »Buvina«, vlasništvo dekanatskog katedralnog ureda, a urednici su Ivan Cvitanović i Mate Meštrović, svećenici splitsko-makarske nadbiskupije. Biblioteka bi, prema namisli katedralnog dekana i župnika Ivana Cvitanovića imala izdavati knjižice katehetskog usmjerenja za mlade. Niz takvih knjiga otvara knjiga od 60 stranica, koju je napisao dekan Ivan Cvitanović pod gornjim naslovom.

Knjigu bismo mogli svrstati među našu esejistiku. Ona na lagan način nastoji rastumačiti tajnu ljudske riječi, ukoliko ona odražava čovjekovu nutrinu i ujedno služi da stvori odnos s drugim ljudima. Knjiga je puna bogatog iskustva autorova, koje je on stekao u dugogodišnjem pastoralnom radu u Splitu kao kateheta mladih. Iako se u knjizi ne nalaze citati upotrebljene literature, pažljiv čitalac lako otkriva bogato upotrebljenu literaturu, posebno s područja